

Eperjesi Zoltán

Az Európai Unió versenyképessége a globális kihívások közepette

**Competitiveness of the European Union
Amongst Global Challenges**

Összefoglalás

A pénzügyi gazdasági válság egyre inkább arra kényszeríti az Európai Uniót, hogy a kohézióval szemben a versenyképességének növelésére helyezze a fő hangsúlyt. A tanulmány első részében mutatom be azt az öt mechanizmust, amelyek segítségével az Európai Uniónak lehetősége lenne jobban helyt állni a globális világgazdasági versenyben. A túlélésért küszködő európai integrációnak komoly stratégiai lépéseket kell tennie az elhúzódó világgazdasági válság kezelésére, ha nemcsak a jelenlegi élbolyt követő, és ahhoz alkalmazkodni próbáló politikáját kívánja folytatni. Ezt követően ismertetem az Unió fenntartható, belső növekedését célzó Európa 2020 stratégiát. A tanulmány utolsó fejezetében, a 2007–2013-ig terjedő pénzügyi időszak elemzésével igazolom, hogy az Európai Unió gazdaságpolitikája a versenyképesség erősítésére irányul, aminek következménye a kétsebességű Európa megszilárdulása.

EPERJESI ZOLTÁN főtanácsadó, III. kerület Óbuda-Békásmegyér Önkormányzat, Széchenyi István Egyetem PhD-hallgató
(zoltan.eperjesi76@gmail.com).

*Polgári Szemle · 8. évfolyam 3–6. szám**Summary*

The financial and economic crisis increasingly presses the European Union to put primary emphasis on the improvement of its competitiveness as against cohesion. The first part of the study presents five mechanisms that provide an opportunity for the European Union to reinforce its position in global competition. Struggling for survival, the European integration should take strategic steps to appropriately manage the prolonged global economic crisis. Subsequently, the Europe 2020 strategy for sustainable and inclusive growth dealt with. In the last part of the study by analysing the financial perspective between 2007–2013 an attempt is made at proving that the economic policy of the EU focuses on competitiveness, which results in the consolidation of a two-speed Europe.

Jelen értekezésem első részében azokat a mechanizmusokat vizsgálom, amelyek hatékony alkalmazásával az Unió vezető szerepet tölthetne be a globalizáció irányításában. Az Európai Uniónak egységes stratégiákkal és proaktív módon kell fellépnie a nemzetközi szervezetekben, amennyiben szakítani kíván eddigi alkalmazkodó, követő politikájával. A túlélésért és az eddig elért politikai, gazdasági és szociális eredmények megtartásáért küzdő integrációnak változtatni kell a meglévő politikai és gazdasági eszköztárán, ha nem akar végérvényesen leszakadni a világ élvonalától, aminek egyenes következménye a folytonos alkalmazkodás kényszere. Az értekezés második részében ismertetem az Európai Unió Európa 2020 elnevezésű stratégiáját. Tekintettel arra, hogy az Európai Uniónak a multipolárisá vált globális versenyben és az elhúzódó világgazdasági válságban kell helytállnia, mindenképp szükséges, hogy megfelelő mechanizmusokat dolgozzon ki és alkalmazzon a globalizáció kezelésére. Úttörő szerepet kell játszania abban, hogy a globalizáció az európai értékek mentén fejlődjön tovább. Az Európai Uniónak arra kell törekednie, hogy az Unión belül elfogadott és bevált standardok, eljárásrendek életképesek és követendőek legyenek a nemzetközi, globális porondon is. A következőkben öt mechanizmust írok le, amelyek közül az első elsődlegesen az Unió tagországait érinti, míg a maradék négy mechanizmus azt feltételezi, hogy az EU tagállamai rendelkeznek olyan közös preferenciákkal, amelyeket kiterjesztenének az Unión kívüli or-

Eperjesi Zoltán – Az Európai Unió versenyképessége a globális kihívások közepette

szágokra is. Az Európai Unió gyakran kísérletezik azzal, hogy a nemzetközi szinten alkalmazott eljárásrendek kialakításánál az EU által már használt eljárásrendeket vegye alapul. „Az irányított globalizáció koncepcióját az Európai Unió kereskedelempolitikája már 1999-től kezdve magáénak vallja, és támogatja azt az elgondolást, hogy a globalizációs folyamatokat mederbe kell terelni, és meg kell alkotni a szükséges keretszabályokat, amelyeket aztán sikerül elfogadtatni és ellenőrizni a nemzetközi szervezeteken keresztül.”¹ Tekintettel az európai integráció alapját képező gazdasági liberalizációra, az Európai Unió nagyon jó pozíciókkal rendelkezik a globalizáció intézményi hátterének kialakításához. Európának, ha nehezen is, de sikerül irányítania a világ legösszefo-

... az Uniónak igenis meg kell próbálni élen járni a globalizáció lényeges mechanizmusainak a kidolgozásában.

gottabb regionális integrációját. Ennek alapján az Uniónak igenis meg kell próbálni élen járni a globalizáció lényeges mechanizmusainak a kidolgozásában.

Természetesen az ilyen irányú kísérletek és lobbitevékenység nem mindig sikeresek az

egyes gazdasági erőközpontok heterogén preferenciasorrendje miatt. Az Európai Uniónak arra kell törekednie, hogy a saját irányelveit tudja érvényesíteni a globalizáció irányításában.

A tanulmány utolsó részében elemzem az Európai Unió versenyképességi mutatóit.

EURÓPA ÉS A GLOBALIZÁCIÓS FOLYAMATOK IRÁNYÍTÁSA

Az Európai Unió az elmúlt évtizedekben számos mechanizmust dolgozott ki a globalizáció irányítására. Ezek a mechanizmusok azt próbálják elérni, hogy a globalizációs folyamatok az Unió irányelvei alapján menjenek végbe, és amelyeket a harmadik országok is elfogadnak. Ezen túlmenően a mechanizmusok célja, hogy a globalizáció gerjesztette külső hatások a lehető legkisebb negatív hatást gyakorolják az Unió polgáira. Az első mechanizmus, amely a politikai tér kibővítésére irányul, első körben az európai szereplőkre vonatkozik, míg a további négy mechanizmus abból az alapfelvetésből indul ki, hogy az EU-tagállamok közös preferenciarendszerrel rendelkeznek, amelyeket szívesen kiterjesz-

Polgári Szemle · 8. évfolyam 3–6. szám

tenének a nem tagországokra is.² Az Európai Unió gyakran szorgalmazza a globális standardoknál az európai szabályozási standardok átvételét. Természetesen a preferenciarendszerek nagyon jelentős heterogenitása miatt ezek a törekvések nem mindig valósulnak meg. *Az öt mechanizmus egyike a politikai erőter kiterjesztésére irányul.* Nyilvánvaló tény, hogy a közösségi politikák kialakításakor a globalizációs nyomás is nagy szerepet játszik. Az egyik legjelentősebb uniós eredmény az Európai Gazdasági és Monetáris Unió megalakítása, valamint az euró bevezetése volt. Az EMU egységes keretet teremtett a 2002-ben csatlakozott tagországok számára a gazdasági és monetáris politikák koordinálására, amely egyben válaszdás is volt a globalizáció kihívásaira.³ A független Európai Központi Bank megalakítása az EU neoliberais proklamációjának megjelenítése volt. A monetáris unió létrehozása az Európai Unió felhatalmazására enged következtetni, mivel az euró bevezetése megvédi az egyes nemzetállamokat a valutájuk fluktuációjától. Bár a tagállamok átengedték monetáris előjogaikat az Európai Központi Banknak, a gazdaságpolitika területén viszont maradt manőverezési lehetőségük. Az EMU alapszerződése egy kezdetleges keretet biztosít a nemzetközi gazdasági kapcsolatok koordinációjára, amely felhatalmazza az EU-t, hogy az alacsony inflációs politika mellett közösségi prioritásokat szabjon meg. A közös politikai tér kiszélesítése és az Unió felhatalmazása éppoly reális, mint a piacbarát politikák hangsúlyozása. A kérdés csak az, hogy a tagállamok elég aktívan használják-e ki a gazdasági és monetáris unió nyújtotta lehetőségeket, és felismerik-e benne a globális vezető szerep egyik erőforrását. Az eddigi tapasztalatok sajnos azt mutatják, hogy az európai államok nem tudnak kellőképpen egységesen fellépni a világ többi nagyhatalmával szemben. A feszültség sehol nem érzékelhető annyira, mint a pénzügyi piacok szabályozása területén. A gazdasági válság kitörését megelőző időszakban az uniós politika alkotói arra használták fel a törvénykezést és a koordinációs mechanizmusokat, hogy uniós szintre emeljék a pénzügyi döntéshozatali eljárásokat, ami alól kivételt jelentett a felügyelet. A monetáris politikával ellentétben, ahol az egységesítés a globalizáció menedzselésére szolgált, az EU pénzügyi területre kiterjesztett politikája a nagy multinacionális vállalatok számára jelentős autonómiát biztosított. Az igazat megvallva a pénzügyi piacok felügyeletét illetően nem beszélhetünk egy olyan összehangolt egységes koncepcióról, amely vezető szerepet biztosíthatna a globalizá-

Eperjesi Zoltán – Az Európai Unió versenyképessége a globális kihívások közepette

ció e téren történő irányításában. Az egyes politikák összehangolásának sikere meglehetősen változó. Míg a környezetvédelem területén az EU-nak sikerült átütő eredményeket elérni, addig például a versenyképességre vonatkozó lisszaboni stratégia és a közös energiapolitika sikertelen maradt. Azok a közösségi politikák, amelyek az Európai Unióban is megállják a helyüket, esélyesek arra, hogy az EU határain kívül is befolyásoló tényezőként hassanak.

Az Európai Unió globalizációs vezető helye szempontjából elsődleges, hogy kifejlessze a saját szabályozási mechanizmusait, amelyekkel döntő hatást tud gyakorolni a globális irányításra. A saját szabályozási mechanizmusok kialakítását tekinthetjük a második globalizációs folyamatokat befolyásolni képes mechanizmusnak, amely lehetővé teszi az EU számára, hogy aktívan alakítsa a globális folyamatokat. A legtöbb liberalizált szektorban a felügyeleti szervek (hivatalok, ügynökségek) biztosítják a tisztességes versenyt. Az Uniónak sikerült számos szektorban világszintű irányítási hatalmat elérni, mint például az élelmiszeriparban, a vegyiparban és a telekommunikációban. Az EU 1995-ös adatvédelmi irányelve beszédes példának minősül. Az USA heves ellenállása ellenére 30 ország átvette a direktívát az Európai Uniótól, olyan országok például, mint Japán, Kanada, Ausztrália, amelyek az USA fontos felvevőpiacainak számítanak. Végül is az USA is megbékélt, és számos területen de facto az EU-rendelkezések szolgálnak elfogadott nemzetközi standardnak.⁴ Ahogy Kelemen Dániel is kifejti 2010-es írásában, az EU piaci hatalmánál fogva próbálja a saját környezetvédelmi standardjait elterjeszteni a világban.

Jó pár tanulmány rámutatott, hogy az Unióban még mindig jellemző belső diverzitás, sokféleség aláássa az Európai Unió képességét, hogy globális szinten tudja érvényesíteni szabályozó mechanizmusait. A fedezeti ügyletek, valamint a nemzeti pénzügyi rendszerekben tetten érhető eltérések miatt az EU kormányai nem tudnak közös platformra helyezkedni a nemzetközi porondon. Az EU belső sokfélesége megakadályozta, hogy egységes véleményt tudjon képviselni a G7- és IMF-találkozókon, és így nem sikerült globális standardot kialakítani.⁵ Egyes területeken viszont a nemzetállamok nagyon eltérő érdekei ellenére az EU keresztül tudja vinni intézményi innovációit, valamint a mindenki számára érvényes minimum standardokat. Kiemelendő az EU környezetvédelmi multilaterális szerződésekkel elért vezető pozíciója.⁶ A pénzügyi

területet illetően az EU-nak nincsenek a regionális pénzügyi szabályozáshoz hasonló olyan nemzetközi céljai, amelyek képesek lennének normatív globális alternatívát támasztani a jelenleg érvényben levő angolszász modellel szemben.

A globalizáció menedzseléséhez feltétlenül hozzátartozik a nemzetközi szervezetek bevonása, mozgatása. Ez a mechanizmus gyakorta a politikai tér kiterjesztésére vonatkozó mechanizmus helyettesítője, mivel a globális szabályokat általában a nemzetközi szervezetek dolgozzák ki. Abdelal és Meunier azzal érvelnek, hogy a kereskedelem és a tőkeáramlás globalizálódása már lezajlott, és az EU próbálta diktálni a játékszabályokat. Az Európai Unió intézményi struktúrát fejlesztett ki a szabályok betartásának ellenőrzésére. Ez semmiképp nem jelenti azt, hogy az EU magát kívánja mindennek a középpontjába állítani. Az Unió gyakran törekedett a nemzetközi szervezetek, úgymint az OECD, az IMF és a WTO pozícióinak erősítésére, a tagság kiszélesítésére, amely paradox módon oda vezetett, hogy csökkent az Unió érdekérvényesítő képessége. A legnagyobb ellentmondás, hogy míg az EU a nemzetközi intézmények befolyásának erősítésén fáradozott, addig ezek az intézmények a kritikák középpontjába kerültek, mivel nem voltak képesek megfelelően kezelni, irányítani a globalizációt, sőt felelőssé tették őket a globalizáció árnyoldalainak elburjánzásáért.⁷ A folyamatos támadások következtében a nemzetközi szervezetek negatív spirálba keveredtek, és elvesztették legitimitásukat. Az EU időközben felfedezte, hogy a nemzetközi szervezetek különböző jogosítványokkal való felruházása aligha garantálja az Unió érdekeinek érvényesítését. A versenytársak, mint például az USA vagy Kína, éppúgy a nemzetközi szervezeteken keresztül próbálja az Unió pozícióit gyengíteni. Másként fogalmazva az európai államok nincsenek egyedül a nemzetközi színtéren a globális hatalomért folytatott harcban. Ennek az egymással folytatott vetélkedésnek tudható be, hogy az EU-nak sikerült a génkezelt termékekre, klímaváltozásra és vegyszerekre vonatkozó multilaterális környezetvédelmi szerződésbe beszúrni az óvatosság elvét.

Az Európai Unió befolyásának területi kiterjesztése különböző intenzitással folyik a nem tagállamok esetében. Az Unió érdeklődése legfőképp a tagállami aspirációkkal rendelkező jelöltekre koncentrál. Wade Jacoby úgy fogalmaz, hogy a globalizáció irányítása részben a közép-kelet-európai csatlakozó államok fenyegetéseinek és lehetőségeinek kezelése volt.⁸

Eperjesi Zoltán – Az Európai Unió versenyképessége a globális kihívások közepette

A folyamatos bővítésekkel az Uniónak sikerül befolyását egyre nagyobb területekre kiterjeszteni. Az EU-val szomszédos államok folyamatosan átveszik az Unió irányelveit, amely nagyban segíti az Unió globális terjeszkedését. Az EU természetesen nem hagyja a véletlenre irányelveinek átvételét. Az Európai Bizottság a 2004-ben és 2007-ben csatlakozott 12 állam esetében 30 különböző szakpolitikára vonatkozó monitoring-jelentést dolgozott ki. Az uniós tagfelvétel előtt a bizottság szakértői fo-

Az EU természetesen nem hagyja a véletlenre irányelveinek átvételét.

lyamatos konzultáció keretében pontról pontra végigmennek az aspiráns ország kormányhivatalnokai-
val az egyes szakpolitikákon, az *acquis communautaire*-en. Jacoby rámutat, hogy a felvételi eljárásrend hozzájárult az európai versenyképes

dereguláció tényeréséhez. A közép-kelet-európai államok felvétele pedig pótlólagos piacot biztosított a korábbi tagállamok vállalkozásainak. Az igazsághoz azonban az is hozzátartozik, hogy a nem potenciális tagjelölt országok esetében az EU lényegesen kevesebb befolyással rendelkezik. Az Európai Unió regionális kereskedelmi szerződésekkel is kísérletezik befolyásának, az általa használt jogszabályok kiterjesztésére. Az USA éppoly kemény erőfeszítéseket tesz befolyási övezetének kiterjesztésére, amivel az EU-t folyamatosan sakkban tartja. Az EU *permanens* versenynek van kitéve az USA és a feltörekvő gazdaságok vezetési ambíciói miatt. Az Unió globális irányításra vonatkozó erőfeszítéseit nemcsak, legalábbis nem elsődlegesen a közös, kollektív fellépés hiánya, valamint az eltérő érdekektől, hanem az egyre aktívabbá váló különböző geopolitikai szereplők határozott fellépése akadályozza.

Az EU a nemzetközi szervezetekben is indirekt eszközökkel akarja befolyását növelni. Fioretos rámutat, hogy a nemzetközi gazdasági szervezetek reformjáról szóló értekezleteken az EU általánosan elfogadott referenciaként tűnik fel. Az Unió modellértékű erővel bír, amely nagyban hozzájárul az új globális konszenzus kialakításához és a nemzetközi gazdasági szervezetek megreformálásához. A nemzetközi szereplők által közösen osztott vélemény, hogy az EU megkerülhetetlen a termelési javak előállításában. Ez a tény tovább erősíti az Unió magabiztosságát és globalizáció vezetésére vonatkozó doktrínáját. Az Európai Unió hozzájárul a globális kormányzáshoz, amelyet nemcsak a tagállamok,

hanem a világ számos állama is elfogad gazdasági nyitottsága, és az ezzel együtt érvényesülő szociális fejlődése alapján. A fenntartható fejlődés az EU esetében együtt jár a transzparencia és a szubszidiaritás érvényesülésével.

A GLOBALIZÁCIÓ KÖLTSÉGEINEK MEGOSZTÁSA

A globalizáció irányítása nemcsak a cserefolyamatokat szabályozó jogszabályi keret megalkotását jelenti, hanem a költségek és a haszon megosztását is. Ez a stratégia alapvető fontosságú a gazdasági nyitottság általános elfogadottsága szempontjából. Alapjában véve ezek az újraelosztási kísérletek a szociális demokrácia globális szintre emelését célozzák. Ilyen globális szinten működő újraelosztásnak minősül például a nem reciprocitás alapján működő kereskedelmi megállapodások a leghátrányosabb helyzetű államok javára, vagy az EU által kezdeményezett, és WTO-keretek között megvalósított kereskedelmi segély, az „Aid for Trade” program, amely a fejlődő országok részére nyújt fejlesztési segítséget, hogy jobban tudjanak alkalmazkodni a szabad kereskedelemhez. Ilyen újraelosztásnak az Unión belül is tanúii lehetünk: a 2007-ben alapított Európai Globalizációs Alap feladata, hogy évente ötvenezer munkahelyet elvesztett munkásnak biztosítson képzést és munkahelyet Európa-szerete. Tényként kezelendő viszont, hogy az EU-n belüli redisztribúció hatékonyságát nagyban csökkentik a tagállami szintű politikák. Az uniós szintű kohéziós alapok hatékonyságát például hátráltatják a nemzeti jóléti rendszerek helyettesítésére szolgáló kezdeményezések. A redisztribúciós feszültségek a régmúltban gyökereznek. Az euró bevezetése előtt az volt a nagy kérdés, hogy ki viseli a gazdasági sokkok okozta kiigazítások költségeit az Európai Monetáris Rendszerben. A Bretton Woods-i rendszer szétesésével és a tőke mozgások egyre szabadabbá válásával az árfolyam-ingadozások kiigazítását legfőképp a piaci mechanizmusok kényszerítették ki. Olaszország és Franciaország például, amelyek gyenge devizával rendelkeztek, gyakran nyilvánították ki nemtetszésüket amiatt, hogy az árfolyam-kiigazítások miatt jóval nagyobb terhet hárul rájuk, mint például Németországra, mivel a német deviza volt az EMR fokmérője. Bár Németország mindig tagadta ezt a megállapítást, kétségtelen tény, hogy a gyenge valutával rendelkező országok valutája folyamatos spekulációnak volt kitéve, és ezen országok gyakorta

Eperjesi Zoltán – Az Európai Unió versenyképessége a globális kihívások közepette

kényszerültek monetáris politikájuk módosítására a piac és az üzleti partnerek által elvárt stabilitás érdekében. Németország ugyanakkor valutájának felértékelődésével szembesült, ami viszont az export versenyképessége szempontjából volt kedvezőtlen. Az euró bevezetését követően viszont a gyenge valutával rendelkező országok teljesen immunissá váltak a valutaspekulációkkal szemben. Mivel az Európai Központi Bank létrehozásának az volt a célja, hogy a teljes euróövezet számára határozza meg a monetáris politikát, az aszimmetrikus költségviselés ideje lejárt. Az erős valutájú tagállamok részére is kedvező volt az euró bevezetése, mivel így nem állt fenn az a veszély, hogy versenyképességüket veszítik a fő kereskedelmi partnereikkel szemben. A stabilitási és növekedési paktum szintén előnyös volt az erős valutájú országok számára a partnereik inflációs politikáját illetően.

A globalizáció költségeinek kompenzálása azért olyan nehéz, mivel a nemzetek feletti intézmények elgondolásai ütköznek a nemzetállami elképzelésekkel. Posner és Véron véleménye szerint a jelenlegi uniós pénzügyi politika a londoni Citynek és a nagy amerikai és európai multinacionális pénzügyi szolgáltatóknak kedvez.⁹ Mindeközben a nagy vesztesek a korábban monopol vagy oligopol helyzetű helyi pénzügyi vállalkozások voltak, akik nem tudtak sikeresen integrálódni az új pénzügyi rendszerbe (német Landesbanken). A szuverenitás megosztása a legnagyobb hátráltatója annak, hogy az euró egy valódi irányítási eszközként funkcionáljon. Az Európai Monetáris Unió esetében további rizikófaktort jelent az újraállamosítás és az adópolitika visszahelyezése nemzeti hatáskörbe. Az egységes irányítás gyengesége abban is megmutatkozik, hogy a német alkotmánybíróság 2009. júliusi döntése ugyan elfogadta a Lisszaboni Szerződést, viszont nem engedélyezte, hogy a közös adópolitika tárgykörében a német szuverenitás tovább csorbuljon a szupranacionális szint javára. Nyilvánvaló, hogy az ilyen fékek megnehezítik az EU globális irányító szerepének kibontakozását és a meglévő közösségi politikák kiterjesztését új területekre, úgymint a közösségi energia-, migrációs, fejlesztési, pénzügyi szabályozási politikákra.¹⁰

EURÓPA 2020 STRATÉGIA

Az Európai Unió Európa 2020 elnevezésű stratégiája három meghatározó prioritáson nyugszik:

Polgári Szemle · 8. évfolyam 3–6. szám

– a folyamatos növekedés biztosításán, amelynek alapja a tudás- és innováció alapú gazdaság;

– a fenntartható fejlődésen, amelyhez elengedhetetlen az alapanyag-kímélő, környezetbarát és versenyképes gazdaság;

– valamint a belső, szociális fejlődésen, amelynek alapja a magas foglalkoztatottság bázisán létrejövő szociális és területi kohézió.

Az Európai Bizottság meghatározta, hogy hová kíván eljutni 2020-ra. Ebből a megfontolásból öt célkitűzést határoztak meg:

– a 20 és 64 év közti korosztály 75%-ának alkalmazása;

– az Európai Unió GDP-jének 3%-át a kutatás-fejlesztés területén kell felhasználni;

– a „20/20/20” klíma-energia célok elérése;

– az iskolából kimaradók arányát 10% alá kell csökkenteni, valamint a fiatal generáció 40%-ának kell felsőfokú diplomával rendelkeznie;

– a szegénységküszöb határán lévő emberek létszámát húszmillió fővel kell csökkenteni 2020-ra.¹¹

A felsorolt célok egymáshoz kapcsolódnak, és kritikus jelentőséggel bírnak az EU jövője szempontjából. A siker érdekében a tagállamoknak a saját lehetőségeikhez mérten be kell építeni a közös célkitűzéseket a saját nemzeti célhierarchiájukba.

A kitűzött célok a három stratégiai növekedési prioritáshoz kapcsolódnak, viszont nem merítik ki teljes mértékben azoknak a nemzeti, uniós és nemzetközi szinten megvalósítandó akcióprogramoknak a sorát, amelyek a növekedést elősegítik. Az Európai Bizottság 7 meghatározó kezdeményezést indított útnak a meghatározott prioritások katalizátoraként.

Az Európai Bizottság hét kezdeményezése, amelyek elősegítik a prioritásnak kijelölt területek fejlesztését:

– „Innováció unió”: a kutatás-fejlesztés finanszírozási keretfeltételeinek javítása, a hozzáférés megkönnyítése, hogy az innovatív ötleteket valóban növekedést és munkahelyeket generáló új termékekre és szolgáltatásokra lehessen konvertálni.

– „Fiatalok mozgásban”: az oktatási rendszerek színvonalának emelése, valamint a fiatalok munkaerőpiacra jutásának elősegítése.

– „Digitális Európa”: a nagy sebességű internet és az egységes európai digitális piac bevezetése.

– „Erőforrás-hatékony Európa”: a gazdasági növekedést le kell választani a nyersanyag-felhasználás volumennövekedéséről. Az alacsony

Eperjesi Zoltán – Az Európai Unió versenyképessége a globális kihívások közepette

szénfelhasználás irányába való elmozdulás, az energiahatékonyság, a megújuló energiaforrások térnyerése, valamint a szállítmányozás modernizálása a negyedik kezdeményezés célja.

– „A globalizáció korára kidolgozott iparpolitika”: az üzleti környezet javítása, különösen a kis- és középvállalkozások számára, valamint egy világszinten versenyképes, erős, fejlődőképes ipari bázis kialakítása.

– „Új készségek és munkahelyek teremtése”: a munkaerőpiac modernizálása, az életen át tartó tanulás filozófiájának elterjedése, az egymáshoz jól illeszkedő munkaerő-kereslet és -kínálat elérése, intenzív munkaerő-mobilitás.

– „Európai platform a szegénység ellen”: ez a kezdeményezés a szociális és területi kohézió elérését célozza meg úgy, hogy a növekedés és új munkahelyek előnyét minél szélesebb körű társadalmi rétegek élvezzék, és a szociálisan hátrányos helyzetűek minél jobban tudjanak integrálódni a társadalomba.¹²

Az előbb említett hét kezdeményezés mind az Uniót, mind pedig a tagállamokat kötelezi. Az EU-szintű eszköztárat, mindenekelőtt a közös piacot, a pénzügyi intézeteket és külső politikai eszközöket is be kell vetni az Európa 2020 stratégia megvalósítása érdekében.

Azonnali és elsődleges prioritás a pénzügyi rendszer reformja, a költségvetés konszolidációja a hosszú távú növekedés érdekében.

Az Európa 2020 stratégia két oszlopon nyugszik: elsődlegesen a prioritásokon és fő célkitűzéseken, másodsorban pedig az országjelentéseken, amelyek orientálják a tagállamokat, hogy milyen stratégiát dolgozzanak ki annak érdekében, hogy újra növekedési pályára álljanak. Országspecifikus jelentések, javaslatok készülnek a tagállamok számára. Az Európa 2020 jelentés, valamint a stabilitás és növekedési csomag egyszerre készül el. Az Európai Tanács kezében összpontosul a teljes új stratégiai csomag. Az Európai Bizottság folyamatosan monitorozni fogja a célok elérése érdekében tett lépéseket, és szükség esetén módosító indítványokat tesz. Az Európai Parlament legfőbb felelőssége az, hogy mobilizálja az embereket, és a kulcsfontosságú kezdeményezéseknél részt vegyen a törvényalkotásban. Ezt a partnerségi megközelítést kell kiterjeszteni az EU bizottságaira, a nemzeti parlamentekre, a nemzeti, helyi és regionális intézményekre, a szociális partnerekre, valamint a civil szervezetekre is, hogy a felvázolt vízió elérhető közelségbe kerüljön.

NAGYMÉRVŰ ÁTALAKULÁS KORSZAKA

A mostani gazdasági válság precedens nélküli a jelen generáció számára. Az EU GDP-je 4%-ot esett 2009-ben, az ipari termelés visszaesett a 90-es évek színvonalára, valamint 10%-ra szökött fel a munkanélküliség. A jelenleg még mindig nagyon törékeny pénzügyi rendszer nem teszi lehetővé a vállalkozások és a háztartások számára a kölcsönhöz jutást. A háztartási hiány az egész Európai Unió-szerete a GDP 7%, az eladósodottság mértéke pedig a GDP 80%-a. A növekedési potenciál mértéke a felére esett vissza.

**A növekedési potenciál
mértéke a felére esett
vissza.**

AZ EURÓPAI UNIÓ STRUKTURÁLIS GYENGESÉGEI
FELSZÍNRE KERÜLTEK

A krízisből való kilábalás nagy kihívást jelent, viszont ennél még nagyobb kihívás, hogy sikerüljön megváltoztatni a krízisidőszakot megelőző struktúrát. A gazdasági válságot megelőző időszakban is voltak már olyan stratégiai területek, ahol az EU a versenytársai mögött kullogott. Az Unió átlagos növekedése alulmaradt a fő gazdasági partnereivel szemben, ami elsődlegesen a termelékenységekben tapasztalható hátrálynak tudható be. A termelékenységi hátrány leginkább az alacsony szintű kutatás-fejlesztésbe való beruházás, az információs technológia nem kielégítő hasznosítására, valamint a társadalom részéről az innovációk iránt tanúsított közönyösség számlájára írható. A gazdasági környezet abszorpciós képessége, valamint dinamizmusa szintén alulmarad a triád másik két tagjához képest.

Az Európai Unió átlagos 20–64 év közötti, 69%-os foglalkoztatási rátája szintén jelentősen elmarad a többi gazdasági térség mutatójától. Európában az idősebb, 55–64 év közti korosztály csupán 46%-a dolgozik a 62%-os amerikai és japán átlaggal szemben. Ezen túlmenően az európaiak 10%-kal kevesebb munkaórát dolgoznak amerikai és japán társaikhoz képest.¹³

A demográfiai problémák is egyre erősebben jelentkeznek. A baby-boom generáció nyugdíjazásával párhuzamosan az aktív, dolgozóképes

Eperjesi Zoltán – Az Európai Unió versenyképessége a globális kihívások közepette

lakosság aránya csökkenésnek indul 2013–14-től. A 60 év feletti lakosság aránya kétszer olyan ütemben növekszik, mint 2007 előtt. A csökkenő aktív munkaképes lakosság aránya, a versenytársaknál magasabb munkanélküliség, valamint a nyugdíjasok számarányának drasztikus növekedése egyre nagyobb terhet jelent a jóléti ellátórendszerekre nézve.

A GLOBÁLIS KIHÍVÁSOK EGYRE ERŐSÖDNEK

Európának fel kell tárnia a strukturális gyengeségeit, és kezelni kell azokat, ha meg akarja őrizni eddigi pozícióját, nem is beszélve a korábban célul kitűzött első helyről.

Korunk nemzetgazdaságai nagymértékben össze vannak kötve, a világgazdaság talán legátfogóbb és általánosabb ismertetőjegyévé vált az interdependencia fogalma. Az EU továbbra is jelentősen profitálni fog nyitott gazdaságából, viszont nem szabad figyelmen kívül hagyni a többi fejlett gazdasági közösség és feltörekvő, újonnan iparosodott ország részéről jövő egyre intenzívebbé váló versenyt. Az újonnan iparosodott ország kifejezés nem fedti le teljes mértékben azon országoknak a csoportját, akik az 1950–60-as években szerezték vissza önrendelkezésüket, és az idők szavát megértve a tudásalapú, szolgáltatásorientált, magas K+F-értéket tartalmazó termelés irányába orientálták gazdaságukat. Ezek az országok, mint például Szingapúr, Malajzia, Dél-Korea, a korábbi mezőgazdaságon és kitermelőiparon alapuló gazdaságukat egyenesen az „iparon túli gazdaságba” vezették át, ahol a hangsúly az információ-kommunikáció, a K+F, valamint a szolgáltató szektor mindent átható dominanciájára helyeződik. Kína és India helyzete az előbb említett országoktól eltérő, viszont tagadhatatlan, hogy mind a korábban szocialista tervgazdaságot folytató Kína, mind pedig a korábban nagyon erős agrár- és primer iparági dominanciát mutató India is nagyon céltudatos, a kutatás-fejlesztés bázisán alapuló, ipari-szolgáltató orientált gazdaságpolitikát folytat. A tudásalapú társadalom egész országot érintő átütő sikeréről természetesen még elhamarkodott lenne beszélni, tekintettel arra, hogy a nevezett két országban a lakosság 60–70%-a még falvakban él, és az infrastruktúra színvonala nem kielégítő.

Az azonban tagadhatatlan, hogy az erőteljes K+F-iparágakba történő befektetés lehetővé teszi a feltörekvő országok számára, hogy egyre in-

Polgári Szemle · 8. évfolyam 3–6. szám

kább integrálódjanak a nemzetközi munkamegosztásba, és minél előrébb jussanak az értékláncban. A korábbi fejlődő országok világgazdasági versenybe való bekapcsolódása az általuk gerjesztett nem jelentéktelen versenyképesség mellett lehetőséget is biztosít az EU számára, hiszen óriási belső piaccal rendelkeznek.

A világ pénzügyi intézményrendszere felülvizsgálatra szorul. A hitelekhez való könnyű hozzáférés, a bankok sokszor túlzó és felelőtlen kockázatvállalásai vezettek a lufi gazdaságok kialakulásához. Európának is ki kell dolgozni egy kríziskezelő intézményrendszert és mechanizmust, amely biztosítja, hogy ne forduljon meg a pénzügyi rendszer.

A klímaváltozás és erőforrás-gazdálkodás drasztikus cselekvési programot kíván. A túlzott fosszilisenergia-függőség, valamint a nyersanyagok nem elég hatékony felhasználása nagyfokú függőséget és nemzetbiztonsági kockázatot generál, míg a hirtelen áremelkedések sokkolják a nemzetgazdaságokat. A világ népességének 6-ról 9 milliárd főre emelkedése felgyorsítja a természetes erőforrásokért folyó versenyt, és egyre jobban igénybe veszi a környezetet. Az EU-nak össze kell fognia a világ többi régiójával is, hogy stabilizálni tudja a világ természetes környezetének állapotát.

AZ EURÓPAI UNIÓ VERSENYKÉPESSÉGÉNEK ELEMZÉSE

Mielőtt rátérnék az Európai Unió versenyképességének elemzésére, definiálni szeretném a mára már kulcsfontosságúvá lett fogalmat: „A versenyképesség fogalma mikroszinten a piaci versenyben való pozíciószerezés, illetve helytállás képességét jelenti az egyes vállalatok, egymás versenytársai között, valamint makrogazdasági szempontból az egyes nemzetgazdaságok között.”¹⁴

Az OECD a következőképp határozza meg a versenyképesség fogalmát: a versenyképesség a vállalatok, iparágak, régiók és szupranacionális régiók képessége relatíve magas tényezőjövedelem és relatíve magas foglalkoztatási szint létrehozására egy fenntartható bázison, miközben a nemzetközi versenynek tartósan ki van téve.

Az Európai Unió a következő fogalom meghatározást adja: „képesség olyan javak és szolgáltatások előállítására, amelyek a nemzetközi piacon értékesíthetők, miközben a jövedelmek magas és fenntartható szinten maradnak”.

Eperjesi Zoltán – Az Európai Unió versenyképessége a globális kihívások közepette

Mikroszinten egy adott áru versenyképessége akkor biztosított, ha a termék vagy szolgáltatás ára alacsonyabb, minősége, műszaki színvonalja jobb, mint a versenytársé, és az áruszállításhoz kapcsolódó szolgáltatás jobb és előnyösebb, mint a konkurenciáé (szállítási határidő, pon-

Magyarország például a rendszerváltást követően rendkívüli mértékű cserearányromlást szenvedett el.

tosság, csomagolás, alkatrészellátás stb.). Versenyképesnek akkor tekinthető az adott áru, ha a három tényező közül legalább kettő összehasonlításban jobb, mint a konkurencia. Makroszinten kijelenthető, hogy egy gazdaság akkor versenyképes, ha a

vállalatok, iparágak, régiók szintjei nemcsak külkereskedelmi, hanem minden piaci értékesítés vonatkozásában folyamatos, nem csak átmeneti jellegű jövedelmet és nyereséget realizálnak, amellyel a jólét és a foglalkoztatottság folyamatosan gyarapszik.

Az export és a külkereskedelmi részarány alakulásánál összetettebb, árnyaltabb képet mutat a cserearány alakulása, amely mutatót azt vizsgálja, hogy az adott ország vagy külkereskedelmi partnerei voltak-e erősebbek az árak érvényesítésénél. Magyarország például a rendszerváltást követően rendkívüli mértékű cserearányromlást szenvedett el. A romló cserearány eredményeképpen az importtermékek a hazai termeléshez képest még növekvő árak mellett is versenyképesek maradtak, hiszen elfogadta ezeket az árakat a piac. Míg az import mértéke és ára egyre nőtt a magyar termelésben, úgy csökkent a versenyképes, folyamatos áremelkedést elérni képes exportvolumen, a cserearány negatív irányba toltott el.

Az exportképesség növelése a megfelelő műszaki színvonal mellett természetesen megköveteli a költségverseny képességét is, így a bérszínvonal alacsonyan tartását. Itt tapasztalható a legnagyobb el-lentmondás, hiszen egy ország tökevonzó képessége szempontjából nagyon fontos alacsony bérszínvonal egyben a jóléti nyugati államokhoz való felzárkózás gátját is jelenti. Addig, míg az egyes államok és régiók egymással versengenek a külföldi tőkebefektetésekért, és ezen befektetésekért kiszolgáltató helyzetükből adódóan még különböző állami támogatásokat is nyújtanak, nem mutatkozik lehetőség a bérszínvonal és az életszínvonal emelkedésére. A jelenlegi globális világ-

Polgári Szemle · 8. évfolyam 3–6. szám

gazdaságban olyan helyzet alakult ki, hogy a jóléti államok versenyképességük megtartása érdekében egyre inkább rákényszerülnek az évtizedeken át hangoztatott és megvalósított szociális állam vívmányainak megnyirbálására. A közép-kelet-európai országokban még drasztikusabb a helyzet, mivel a szocializmus erőszakos államosítása megakasztotta a hazai magángazdaság folyamatos, szerves fejlődését, és a tőke nélküli lakosságot sokként érte a szocializmus nyújtotta kiszámítható, sok tekintetben európai szintű szociális szolgáltatások megkacsolása vagy megszüntetése, valamint az élethosszig tartó munkahely szimbólumának megszűnése.

A kiszámíthatóság helyébe lépett a teljesítménykényszer, az élethosszig tartó tanulás, a folyamatos fejlődés és a környezethez való alkalmazkodás képessége. A magánszférában megszűnt vagy marginalizálódott a szakszervezeti érdekképviselet jelentősége.

A közép-kelet-európai államok Unióba történő felvétele nem okozott érdemi elmozdulást az EU leggyengébb versenyképességi faktoraiban. A telekommunikációs és az információs technológiák drasztikus fejlődése lehetővé tette az információk helytől független azonnali továbbítását, ami azonban messze nem jelenti azt, hogy a földrajzi aspektusok vesztettek volna jelentőségükből. Míg lehetővé vált az emberek és a cégek számára, hogy jóval szélesebb körben keressenek munkát, az egymással összefüggő erőforrások és iparágak földrajzi koncentrációja továbbra is a nemzetek és régiók legmeghatározóbb jellemzője marad, ami különösen érvényes a fejlett ipari országokra. A lokalitás korábbi leglényegesebb ismérvei, mint például az erőforrásokhoz és a piacokhoz való közelség, egyre inkább elvesztik jelentőségüket. A különböző erőforrásokhoz való hozzáférés tovább erősíti a helyi verseny fontosságát. A globalizáció növeli a lokális versenyt.

Michael Porter a következőképpen magyarázza ezt a lokális paradoxont. „A fejlett ipari államokban mindennek leértékelődött a versenyelőnye, amit hatékonyan be lehet szerezni nagyobb távolságról. A faxon és e-mail útján küldött információ mindenki számára elérhetővé vált. Bár a globális erőforrások enyhítik a kedvezőtlen körülményeket, a globális világgazdaságban a legmeghatározóbb versenyelőny paradox módon továbbra is a helyi versenyelőny marad”¹⁵.

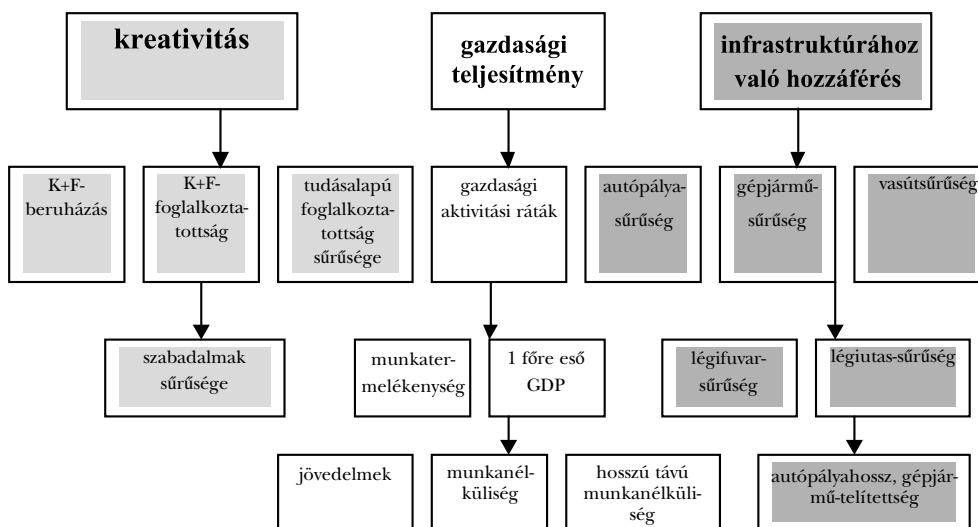
Az agglomerációk lokális termelékenység előnyei, úgymint a speciális inputokhoz, munkaerőhöz, információhoz és intézményekhez

Eperjesi Zoltán – Az Európai Unió versenyképessége a globális kihívások közepette

való hozzáférés további csoportosulásra serkenti a vállalkozásokat, és az új vállalkozások vonzása révén még erősebb koncentráció jön létre. A termelékenység növelését elősegítő tényezők miatt a különböző innovációk szintén az adott klaszteren belül alakulnak ki, ami tovább fokozza a termelékenység növekedését. Például a személyes kapcsolatokon át történő speciális információhoz való jutás a lokális előny-szerzés malmára hajtja a vizet, mivel a helyszínen képviselt vállalkozások közvetlenül szereznek tudomást a vevői igényekről és a piaci trendekről. A helyi verseny koncepciójának növekvő elméleti támogatottsága jelentős súlyt helyez arra a politikai megközelítésre, amely nem a nemzeti, hanem a regionális szintet veszi alapul. Az Európai Bizottság egyre nagyobb mértékben ismeri el azt a potenciális értéket, amely a regionális versenyképességet elősegítő tudásalapú befektetések koncepcióján nyugszik.

Az új regionális versenyképesség és foglalkoztatási célkitűzés legfőbb célja, hogy a tudásgazdaságba való befektetések ösztönzésén keresztül javítsa az EU-régiók versenyképességét (kutatás-fejlesztés, egyetemek és cégek közti együttműködés erősítése, innovációk, az alkalmazottak abszorpciók képességének javítása).

1. ábra: Az európai versenyképességi index koncepciója

Forrás: European Competitiveness Index 2006–2007.

Polgári Szemle · 8. évfolyam 3–6. szám

Az európai versenyképességi index koncepciója három fő elemre nyugszik: kreatív gazdaság, gazdasági teljesítmény, infrastruktúrához való hozzáférés.

A gazdasági növekedés alappilléreinek megítélése jelentősen változott az elmúlt másfél évtizedben. A hagyományos növekedésemelvények, amelyek a cégek, régiók és országok versenyképességét a munka, tőke és természeti erőforrások rendelkezésre állása alapján határozta meg, egyre inkább új elemekkel egészülnek ki.

Az új növekedésemelvények a gazdasági növekedést számos új összetevő alapján próbálja meg leírni, amelyekről korábban azt tartották, hogy nem tartoznak a gazdasági rendszerhez. Ilyen új összetevők az innováció, a technológia, valamint az oktatás. Paul Romer külön hangsúlyozza, hogy a technológia és a tudás a gazdasági rendszer endogén része.¹⁶ Romer modellje a tudásfaktoron nyugszik, amely a tőke megnyilvánulása és a hosszú távú gazdasági fejlődés elősegítője. A tudás generálja az új technológiákat és eljárásrendeket. Romer szétválasztja a humán erőforrás (szakemberek) által közvetített tudást a tudás eredményeként létrejövő termékektől. Másként megfogalmazva a humán tőke rivális termék, mivel a szaktudással rendelkező ember egyszerre csak egy helyen tud jelen lenni, így kapós a versenyképes piacokon. Ezzel ellentétben a technológiai változások nem riválisak, mivel mihelyt elkészült a szabvány, a modell, máris lehet utánozni, hamisítani. A tudás fékezetlen növekedése lehetőséget biztosít további innovációk és technológiai változások számára, amelyek tovább javítják a termelékenységet. A humán erőforrásba fektetett beruházás növeli a jövedelmezőséget. A termékek és a technológia fix költségei a növekvő termelés következtében csökkennek. Romer alátámasztja, hogy a jobb humán erőforrás-ellátottság gyorsabb növekedést eredményez. Ez az oka annak, hogy a látszólag nagy embererőforrás-állománnyal rendelkező fejlődő országok nem tudnak kellő ütemben gyarapodni.

Az innovációk koncentrációját számos elmélet kísérelte meg leírni. Schumpeter agglomerációs teóriája amellet érvel, hogy az innovációk a nagyvárosokban koncentrálódnak, mivel ezek a városok képesek megfelelő keretfeltételeket biztosítani az új vállalkozások számára. A hálózatos termelés szószólói amellet szállnak síkra, hogy a kisvállalkozások azért telepednek le egy helyen, hogy megkönnyítsék a helyi termelési

Eperjesi Zoltán – Az Európai Unió versenyképessége a globális kihívások közepette

lánc kialakulását, amely csökkenti tranzakciós költségeiket. A tudásgazdaság elméleti kidolgozói Schumpeter teóriájából indultak ki, aki felismerte a nagyvállalatok és az általuk végzett szisztematikus kutatás-fejlesztések jelentőségét. Ennél a megközelítésnél az innováció kulcsszerepet játszik a tudásgazdaság fejlődésében. A tudásgazdaság teóriája arra is keresi a választ, hogy a magas szaktudású alkalmazottak miért pont egy adott helyen koncentrálódnak. A teória kidolgozói úgy vélik, hogy az innovatív vállalkozások olyan helyeken telepednek le, amelyek rendelkeznek adaptálható innovációs rendszerekkel és magasan kvalifikált kellő számú emberi erőforrással. Emellett még nagyon fontos a cégek közötti munkaerő-áramlás, amely lehetővé teszi a tanulási rendszerek kialakulását.

Az új versenyképesség és kereskedelemelmélet lényege, hogy a piacok, a versenyképesség és a kereskedelem nagyon fontosak a sikeres innovációk szempontjából, mivel a kereskedelmileg sikeres innovációknak a nemzetközi porondon is bizonyítaniuk kell versenyképességüket. Michael Porter szerint a regionális klaszterek versenyképességének négy fő jellemvonása van:

1. közlekedési és kommunikációs infrastruktúra, jó oktatási és továbbképzési rendszer,
2. az innovációs termékek iránti jelentős helyi és nemzeti kereslet,
3. rokon és támogató iparágak, amelyek erősítik a globális gyakorlat és a tudás- és tapasztalattranszfer elterjedését,
4. megalapozott stratégia, struktúra és verseny az innovációs stratégiával rendelkező nagy cégek és a piaci feltételek változására jóval fogékonyabb kisebb cégek között.¹⁷

Az elmúlt időszakban egyre erőteljesebben nyer teret a kreatív osztály teóriája, amely a kreatív ötleteket, technológiákat és új racionális eljárásrendeket kigondoló emberek csoportjára utal. Ez a csoport magában foglalja a tudomány és kutatás, a művészetek, kultúra és az üzleti élet szaktekintélyeit.

Az európai versenyképességi index kreatív *komponense 8 elemből áll:*

- az üzleti élet K+F-kiadásai,
- a kormány K+F-kiadásai,
- a felsőoktatási intézmények K+F-kiadásai,
- a gazdasági élet K+F-tevékenységében foglalkoztatottak száma,
- a kormány K+F-tevékenységében foglalkoztatottak száma,

Polgári Szemle · 8. évfolyam 3–6. szám

- a felsőoktatási intézmények K+F-tevékenységében foglalkoztatottak száma,
- szabadalmak száma,
- információ-kommunikációs szektorban foglalkoztatottak száma.

A kutatás-fejlesztésre szánt beruházások és abban való foglalkoztatottság meghatározó fokmérői az új technológiák, ötletek és szoftverek bevezetésének.

Az elmúlt években az alacsony mértékű K+F-beruházások nagy fejtörést okoztak az európai politikaalkotók számára. Az Európai Unió GDP-jének csupán 1,9%-át fordítja kutatás-fejlesztésre, holott

a lisszaboni stratégia 3%-ot irányzott elő 2010-re. Ezen túlmenően a K+F-ráfordítások Európában nagyon koncentráltak. A 118 európai régió közül csupán 14 régió mutatószáma haladja meg a 3%-ot. A 14 régióból 8 régió Svédország vagy Finnország területén található.

Az ipar K+F-ráfordításai jelentős pozitív hatást gyakorolnak a többi vállalkozásra és a társadalom egészére is, megkönnyítve a tudástranszfer hasznosítását. A magánszektor K+F-beruházásai az állami szektorral szemben nagyon jelentős fokmérője a régiók innovációs aktivitási szintjének.

Az állami K+F-beruházások elsődlegesen a tudományos bázis erősítését szolgálják, amely biztosítja, hogy a kutatás azon előnyeit is hasznosítsák, amelyeket a privát szektor nem szív fel. A kormányzati K+F-programok kiegészítik, ösztönzik a privát szektor beruházásait, ami közvetlenül technológiai innovációhoz vezet.

A tudásgazdaságok elsősorban az értékteremtő és innovációs bázissal, és nem a költségekkel versenyeznek. Amikor a régiók elindulnak a tudásgazdasággá alakulás útján, nő a tudásalapú foglalkoztatottság mértéke, és javul a humán erőforrás minősége. Természetszerűleg ezzel párhuzamosan növekszik a közép- és felsőfokú oktatásra szánt kiadás mértéke és a felsőfokú végzettségűek száma. Általánosságban elmondható, hogy az intenzív K+F-aktivitás meghatározó a tudásalapú szektorok szempontjából, és ezek a szektorok magasabb innovációs és versenyelőny-potenciállal rendelkeznek. A tudásintenzív iparágak kibocsátása a többi iparág termelékenységét is növeli, és hozzájárul a tudás,

**Az ipar K+F-ráfordításai
jelentős pozitív hatást gyakorolnak a többi vállalkozásra...**

Eperjesi Zoltán – Az Európai Unió versenyképessége a globális kihívások közepette

a hatékony eljárásrendek elterjedéséhez. Az alábbiakban sorolom fel a versenyképesség szempontjából legmeghatározóbb nyolc szektort:

- biotechnológia és vegyipar (gyógyszergyártás, vegyipari termékek),
- információs-kommunikációs szolgáltatások,
- kutatás-fejlesztés,
- IT és számítergyártás,
- telekommunikáció,
- gép- és berendezésgyártás,
- elektromos gépgyártás (precíziós és optikai eszközök),
- gépjármű- és szállítóeszköz-gyártás.

A tudásalapú foglalkoztatottság területén az európai régiók közül Ile de France régió áll az élen, amely az egyedülállóan magas high-tech-szolgáltatásokban foglalkoztatottak számának köszönhető. Szinte holtversenyben a második helyet a német Baden-Württemberg tartomány foglalja el a világhírű gépjárműgyártása alapján.

Egyértelmű összefüggés figyelhető meg a régiók kreativitáson, gazdasági teljesítményen és az erőforrásokhoz való hozzáféréseken alapuló versenyképessége, valamint a magas hozzáadott értékű, tudásintenzív foglalkoztatottság között. Az aggregát tudásalapú foglalkoztatottság és az európai versenyképességi index közti kapcsolat jól kimutatható.

Az európai versenyképességi index második fő komponense a *gazdasági teljesítmény*. A gazdaságiteljesítmény-komponens öt elemből áll: egy főre eső GDP, munkatermelékenység, hosszú távú munkanélküliségi ráta, bruttó havi kereset, gazdasági aktivitási ráta. A gazdasági aktivitási ráta kulcsfontosságú indikátor a szociális kohézió és az állami jóléti rendszertől való függőség megállapítása szempontjából. Nem meglepő, hogy a gazdasági aktivitási ráta szempontjából is szintén a K+F területén jeleskedő skandináv országok tűnnek ki.

Az európai versenyképesség harmadik komponense az *infrastruktúra, valamint az ahhoz való hozzáférés*. Egy régió vagy ország közlekedési és telekommunikációs infrastruktúrájának minősége nagyban meghatározza annak befektetésvonzó lehetőségeit. A modern infrastruktúra nagyon lényeges faktor a vállalkozások teljesítménye szempontjából, meghatározza az adott régió gazdasági és szociális vonzerejét. A lemaradt régiókban, különös tekintettel az új tagállamokban végrehajtott infrastrukturális beruházások serkentik a növekedést és az Unió magrégióival való konvergen-

Polgári Szemle · 8. évfolyam 3–6. szám

ciát. Az új tagállamok infrastrukturális fejlesztése elengedhetetlen. 2004-ben a 10 új állam csatlakozásával 16%-kal nőtt az EU összlakossága, míg a teljes Unió GDP-hez való hozzájárulásuk csupán 8%¹⁸.

1. táblázat: 2007–2013 pénzügyi keret (millió euró 2004-es árakon)

Megnevezés	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2007– 2013
1. Fenntartható növekedés	51 267	52 415	53 616	54 294	55 368	56 876	58 303	382 139
1. a) Versenyképesség a növekedésért és foglalkoztatásért	8 404	9 097	9 754	10 434	11 295	12 153	12 961	74 098
1. b) Kohézió a növekedésért és foglalkoztatásért	42 863	43 318	43 862	43 860	44 073	44 723	45 342	308 041
2. A természeti erőforrások megőrzése és kezelése	54 985	54 322	53 666	53 035	52 400	51 775	51 161	371 344
Ebből: piachoz kapcsolódó kiadások és közvetlen kifizetések	43 120	42 697	42 279	41 864	41 453	41 047	40 645	293 105
3. Állampolgárság, szabadság, biztonság és jogérvényesítés	1 199	1 258	1 380	1 503	1 645	1 797	1 988	10 770
4. Az EU mint globális tényező	6 199	6 469	6 739	7 009	7 339	7 679	8 029	49 463
5. Igazgatás	6 633	6 818	6 973	7 111	7 255	7 400	7 610	49 800
6. Ellentételezések	419	191	190	–	–	–	–	800
Kötelezettségi előirányzatok összesen:	120 702	121 473	122 564	122 952	124 007	125 527	127 091	864 316
A GNI százalékában	1,100%	1,080%	1,070%	1,040%	1,030%	1,020%	1,010%	1,048%

Forrás: Európai Közöségek Bizottsága, ICEG munkafüzet 20., 2007. június 30., 6. o.

Eperjesi Zoltán – Az Európai Unió versenyképessége a globális kihívások közepette

A 2007–2013-ig tartó időszak pénzügyi keretét vizsgálva megállapítható, hogy a versenyképesség irányába tolódik el a hangsúly. A versenyképesség a növekedésért és foglalkoztatásért elnevezésű előirányzatra szánt kiadások éves szinten 6–7%-kal növekednek a közös agrárpolitika rovására, amelyek éves szinten 3%-kal csökkennek.

2. táblázat: A pénzügyi keret szerkezetének és prioritásainak változása a 2000–2006 és 2007–2013 költségvetési tervezési periódusban (millió euró 2004-es árain)

Kötelezettségvállalási előirányzatok	2000–2006 (2004-es árain)	%	Kötelezettségvállalási előirányzatok	2007–2013 (2004-es árain)	%
1. Mezőgazdaság	330 544	44,33%	1. Fenntartható növekedés	382 139	44,21%
1. a) Közös agrárpolitika	292 287	39,20%	1. a) Versenyképesség a növekedésért és foglalkoztatásért	74 098	8,57%
1. b) Vidékfejlesztés	38 257	5,13%	1. b) Kohézió a növekedésért és foglalkoztatásért	308 041	35,64%
2. Strukturális tevékenységek	258 656	34,69%	2. A természeti erőforrások megőrzése és kezelése	371 344	42,96%
Strukturális alapok	230 900	30,96%	Ebből: piachoz kapcsolódó kiadások és közvetlen kifizetések	293 105	33,91%
Kohéziós alap	27 756	3,72%	3. Állampolgárság, szabadság, biztonság	10 770	1,25%
3. Belső politikák	52 439	7,03%	3. a) Szabadság, biztonság, jog érvényesülése	6 630	0,77%
4. Külső akciók	34 486	4,62%	3. b) Állampolgárság	4 140	0,48%
5. Igazgatás	38 099	5,11%	4. Az EU mint globális szereplő	49 463	5,72%
6. Tartalékok	4 258	0,57%	5. Igazgatás	49 800	5,76%

Polgári Szemle · 8. évfolyam 3–6. szám

7. Előcsatlakozási támogatás	23 493	3,15%	6. Ellentételezések	800	0,09%
8. Ellentételezés, kompenzáció	3 750	0,50%			
Kötelezettségvállalási előirányzat	745 725	200,00%	Kötelezettségvállalási előirányzat	864 316	100,00%

Forrás: Európai Közösségek Bizottsága, ICEG Munkafüzet 20., 2007. június 30., 15. o.

A fenti táblázatból jól láthatók a kötelezettségi előirányzatok szerkezeti változásai. A Római Szerződés alapvető célja volt az európai gazdasági és politikai unió létrehozása. E célok elérése érdekében a tagállamoknak számos korábbi nemzeti szintű jogkört át kell ruházniuk az Unióra. A kiszélesedő közösségi feladatok és célkitűzések megvalósítása értelemszerűen maga után vonja a közös költségvetéshez való hozzájárulás növelésének szükségességét. Az Unión belül az egyes országcsoportok különböző érdekekkel rendelkeznek. A nettó befizető tagállamok a közös költségvetést tekintik kiindulási alapnak, és nem a közös politikákat és közös célokat. A nettó befizetők a befizetések arányosítását, vagyis a nemzeti érdekek karakteresebb képviselőit támogatják. Ezzel ellentétben a közös költségvetés haszonélvezői folyamatosan a szolidaritás, a konvergencia erősítését, közös költségvetés újraelosztó jellegét támogatják. A mediterrán országok Európai Unióhoz való csatlakozásával lényegesen megváltozott a költségvetés jellege. A magrégiókhöz képest fejletlen perifériák a költségvetési célok és a közösségi források újrafelosztását igényelték.

A közép-kelet-európai 12 újonnan csatlakozott állam kohéziós igényei, szükségletei csak tovább bonyolítják a helyzetet, mivel az allokálható források fajlagosan lecsökkentek, és az új finanszírozási igények a gazdasági recesszió közepette jelentkeznek. Az új tagállamok mindegyikét a felzárkóztatásban, a kohézió erősítésében érdekelték. Nagyon komoly érdekellentétek körvonalazódnak az EU régi tagállamai – magországok – és a periféria között, valamint az újonnan csatlakozott államok és a korábbi, de jelenleg is haszonélvező tagállamok között. Ezen túlmenően filozófiai érdekellentétek is feszülnek. Az egyik álláspont a piacok védelmét támogatja, míg a másik szemlélet a versenyképesség előmozdítását erősítené.

Komoly dilemma előtt állnak az EU döntéshozói. El kell dönteniük, hogy az eddig is jól teljesítő magrégiókat erősítik a versenyképesség jel-

Eperjesi Zoltán – Az Európai Unió versenyképessége a globális kihívások közepette

ige hangoztatásával, vagy a leggyengébb, legelmaradottabb régiókat próbálják felzárkóztatni. Az Uniónak el kell dönteni, hogy a gyorsabb gazdasági növekedést jelentősebb fejlettségbeli különbségekkel, vagy a lassabb növekedést, csökkenő fejlettségbeli különbségekkel választja. Az Európa 2020 stratégiát olvasva egyértelmű, hogy az Európai Unió a versenyképesség erősítése mellett száll síkra a recesszió által sújtott világgazdasági versenyben, amely egyértelműen a kétsebességu Európát vetíti elő.

JEGYZETEK

- ¹ Rawi Abdelal–Sophie Meunier: *Managed globalization: doctrine, practice and promise*. Journal of European Public Policy, 2010, 350–367. o.
- ² Wade Jacoby–Sophie Meunier: *Europe and the management of globalization*. Journal of European Public Policy, Vol. 17., No. 3., 22 March 2010, 305. o.
- ³ Nicholas Jabko: *The hidden face of the euro*. Journal of European Public Policy, Vol. 17., No. 3., 2010, 318–334. o.
- ⁴ David Bach–Abraham Newman: *The European regulatory state and global public policy*. Journal of European Public Policy, Vol. 14., No. 3., 2007, 827–846. o.
- ⁵ Orfeo Fioretos: *Europe and the new global economic order: internal diversity as liability and asset in managing globalization*. Journal of European Public Policy Vol. 17., No. 3., 2010, 389–399. o.
- ⁶ R. D. Kelemen: *Globalizing European Union environmental policy*. Journal of European Public Policy, Vol. 17., No. 3., 2010, 335–349. o.
- ⁷ Abdelal–Meunier, i. m. 350–367. o.
- ⁸ Wade Jacoby: *The enlargement of the European Union and NATO: Ordering from the Menu in Central Europe*. Cornell University Press, Ithaca NY, 2004.
- ⁹ Elliot Posner–Nicholas Véron: *The EU and the financial regulation: power without purpose?* Journal of European Public Policy, Vol. 17., No. 3., 2010, 400–415. o.
- ¹⁰ Laurent Cohen–Tanugi: *Beyond Lisbon: A European strategy for globalization*. PIE Peter Lang, Brussels, 2009.
- ¹¹ *Communication from the Commission. Europe 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth*. 3.3.2010., COM(2010) 2020, Brussels, 3. o.
- ¹² Uo. 4. o.
- ¹³ Uo. 5. o.
- ¹⁴ Lengyel Imre: *Régiók versenyképessége*. Kézirat, 1999, 10. o.
- ¹⁵ Robert Huggins: *European Competitiveness Index 2006–07*.
- ¹⁶ Paul M. Romer: *Endogenous Technological Change*. The Journal of Political Economy, Vol. 98., No. 5., 72. o.

Polgári Szemle · 8. évfolyam 3–6. szám

¹⁷Huggins, i. m. 8. o.

¹⁸*European Competitiveness Report 2006–07*, 32. o.

TOVÁBBI FELHASZNÁLT IRODALOM

ICEG Munkafüzet 20., 2007. június 30., 9. o.

